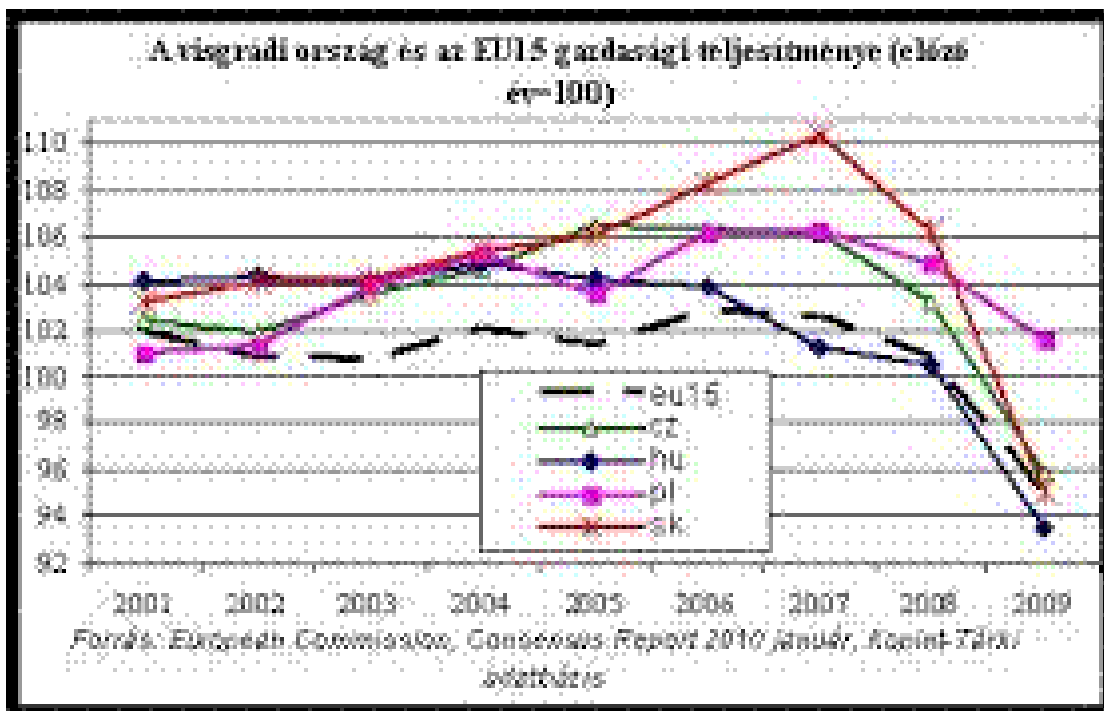

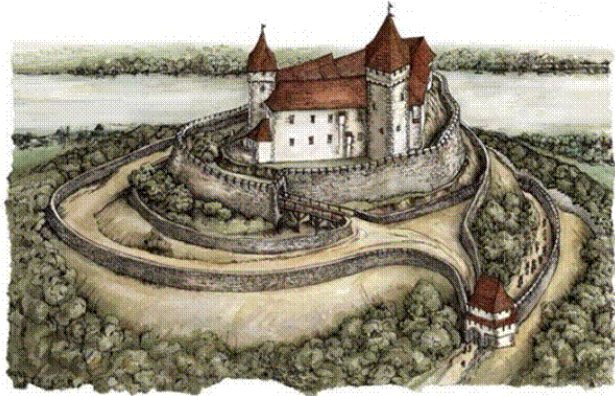
A visegrádi együttműködés gazdasági potenciálja

A visegrádi országokat nem csak a bevándorlás-ellenesség köti össze. A kelet-európai értékrend markánsan különbözik a nyugatitól; konzervatívabb, hagyományosabb annál. Az ottani tolerancia és másság-tisztelet innen nézve már-már abnormális jelenség, a nemzeti identitás újfajta felfogásáról nem is beszélve. Az elmúlt években kiderült, hogy az EU, illetve az egységes piac intézményrendszere nem kedvez a periférián lévő országok felzárkózásának. (Az EU déli tagországai esetében ez egyértelmű, de az idő múlásával látjuk, hogy ugyanúgy érvényes a később csatlakozott kelet-európaiakra is.) A 2004-es csatlakozás után a szlovák, a lengyel és a cseh gazdaság ugyan még lényegesen gyorsabban növekedett, mint az EU átlaga, de ez –véleményem szerint – még a rendszerváltás után felszabadult növekedési energiáknak köszönhető. A 2008-2012-es világgazdasági válságot követően azonban a visegrádiak már csak kis mértékben múlják felül az EU-s átlagot. Mindez együtt fokozta az együttműködést és a visegrádiak mára már egy markáns blokkot alkotnak az Európai Unión belül.

Fölmerül a kérdés, vajon milyen lehetőségei vannak az együttműködésnek gazdasági téren. Jelenthet-e ez valamilyen mértékben alternatívát az egységes piaccal szemben? Tekintsük át röviden a visegrádi országok történelmi együttműködését. Közép-Európa autonóm módon először és utoljára a középkor végén alakított ki együttműködést. Az Anjou-kor, történelmünk e termékeny intermezzója és az északi kereskedelmi utak megnyitása kiegészült-egybeesett a

Trecento, Quattrocento és a Cinquecento nagy századaival, s így térségünkben a termékek, mesteremberek, kulturális javak és értékek korábbi kelet-nyugati irányú áramlását a Közép-Európa arculatát a késő-középkorban meghatározó – de legalább is lényegesen

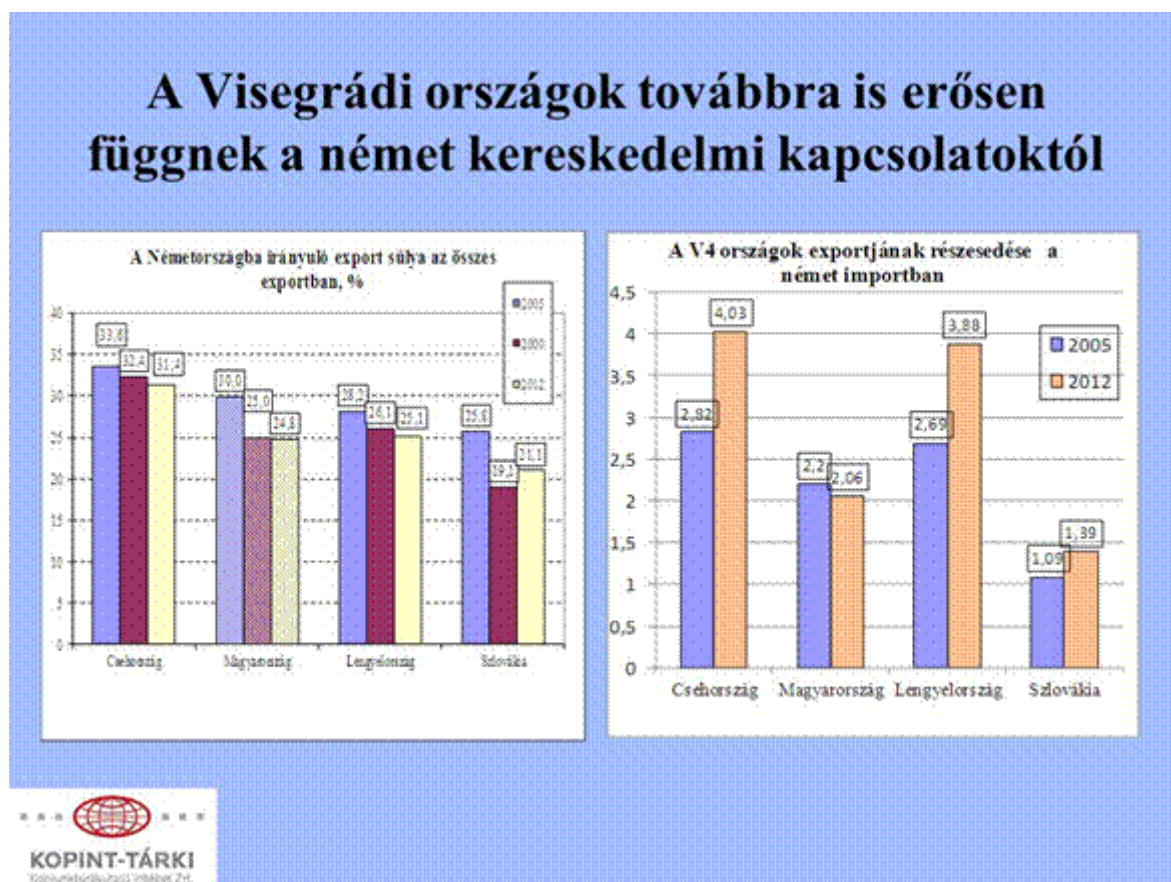
befolyásoló - , a német orientációt ellensúlyozó Délről Észak felé tartó áramlat váltotta fel. (Ennek volt nyitánya a mi Károly Róbertünk, Kázmér lengyel és János cseh király 1335-ös találkozója Visegrádon, hogy Bécs árumegeállító jogát kikerülve Kassán és Lőcsén, illetve a Felvidék bányavárosainak bekapcsolásával Zsolnán át irányítsák a kereskedők útját Krakkóba, Brünnbe és a délnémet tartományokba.) A három közép-európai történelmi királyság önelvű kapcsolatai azonban csak a középkor végéig tartottak: 1453-ban a török elfoglalta Konstantinápolyt, II. Lajos a mohácsi csatamezőn a Csele patakba fűlt, 1572-ben kihalt a Jagelló dinasztia, svéd trónörökös került a lengyel trónra és a főváros Krakkóból Varsóba költözött, a cseheket pedig a Habsburg ház kapcsolta magához az 1620-as fehérhegyi győzelemmel. Amerika felfedezésével a levantei kereskedelem tovább veszített jelentőségéből, s a három történelmi nemzetállam perifériára került.

Ezt leszámítva a közép-európai kapcsolatok alapjában véve az osztrák – német – Habsburg erőterben folytak, mely még a reneszánsz idején is jelentős maradt. A közép-európai együttműködés történelmi magva nem annyira a magyar-cseh-lengyel összefogás, mint inkább a magyar-cseh-osztrák hármasság volt; Lengyelország az 1500-as évek végétől már Oroszország és a Baltikum felé orientálódott, s későbbi három felosztása is csak a legelmaradottabb részét hozta a Habsburgoknak, illetve a Monarchiának. A két világháború között a náci Németország, utána pedig a Szovjetunió uralta és integrálta a térséget; azaz megint csak kívülről, idegen hatalom által történt meg valamifajta egységesítés. Ez a kívülről történő integráció – mindvégig a történelem során - sajátos képletet öltött: egy erős külső hatalomhoz szatellitként kapcsolódtak a közép-európai kis államok, miközben az egymás közötti közvetlen kapcsolatok szinte alig léteztek. (Paradox módon legerősebben a szovjet időkben távolodtak el egymástól: a papíron testvéri országok között a kereskedelem volumene alacsonyabb volt, mint az ellenséges kisantant időkben!) Németh László „tejtestvérek”-gondolata is minden alapot nélkülöző ábránd maradt, s az együttműködést idült fenekedéssé tette a trianoni felosztás.

A négy ország az EU összes GDP-jének csupán az 5,3 százalékát adja, és ez csak arra elegendő, hogy ha együtt vesszük őket, Spanyolország után a hatodikok a tagországok rangsorában, megelőzve Hollandiát. Piaci méret szempontjából tehát e térség elhanyagolható nagyságú. Rádásul

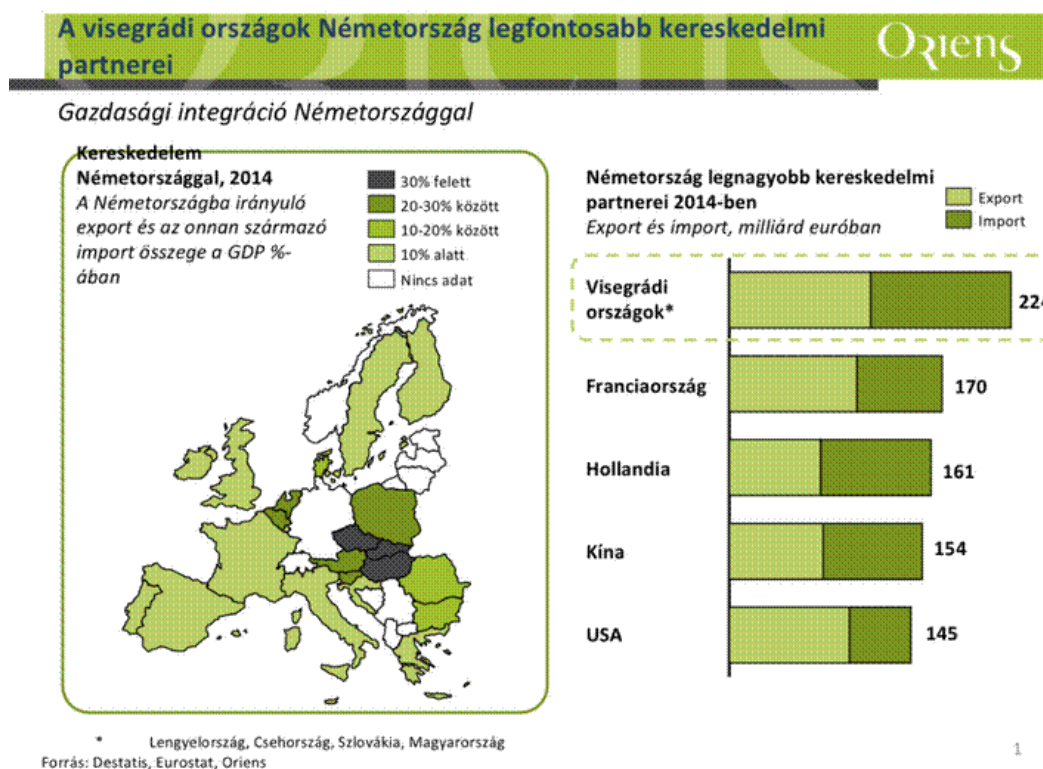
Év	GDP total (millió USD) (World Bank)				Összesen
	Hun	Pol	Slo	Cz	
2007	136 102	425 321	84 108	180 478	826 009
2008	154 233	529 432	97 908	225 426	1 006 999
2009	126 631	403 917	87 239	197 187	814 974
2010	127 503	469 799	87 077	198 493	882 872
2011	137 448	515 771	95 877	216 061	965 157
2012	124 600	490 212	91 347	196 446	902 605

gazdaságuk struktúrája is hasonlatos. A szovjet időkben a szovjet nyersanyag és energia feldolgozásán alapuló késztermék-gyártók és mezőgazdasági termékek és élelmiszerek szállítói voltak a szovjet tervgazdaság piacára. Energia- és nyersanyag-igényüket döntő részben ma is más országokból elégítik ki (kivételek alól a lengyelek kőszén-vagyona), de saját feldolgozóiparuk lényegtelen, a nyugati országok beszállítói-összeszerelői. Élelmiszer-feleslegük sem talál egymás piacán gazdára. Valutájuk konvertibilitását is az egységes piacnak köszönhetik, anélkül be kellene zárkozniuk a nemzeti valuták korlátai közé.

A négyek EU-ba irányuló exportjának részaránya igen magas, 75 és 84 százalék között van, melyen belül természetesen Németország áll az első helyen, az EU-ból jövő import pedig 50

és 70 százalék közötti arányú. 2014-ben a magyar exportból Szlovákia 4,9, Lengyelország 3,9, Csehország pedig 3,8 százalékkal részesedett. Ez együtt 12,6 százalék, holott Németország részaránya egyedül 27,4 százalék volt. A magyar importból pedig 5,5, 5,2 és 4,5 százalékkal részesedett a három ország, együtt 15,2 százalékkal, miközben Németország részesedése 25,2 százalékot tett ki. Hasonló a helyzet, ha a másik három ország külkereskedelmét vizsgáljuk. Ha pedig a turizmus nélküli szolgáltatási forgalmat nézzük (szállítási, üzleti és kormányzati szolgáltatások tartoznak ide), a helyzet még rosszabb: Magyarország tíz legjelentősebb partnere között még csak nem is szerepelnek a visegrádi hármak.

Az Európai Unió keretei közötti gazdasági együttműködés szinte kísértetiesen megismétli a több évszázados képletet: miközben ezen országok igen erősen kötődnek az egységes piachoz és azon belül elsősorban Németországhoz, egymás közötti kapcsolataik minimálisak. Ezt természetesnek kell vennünk: a perifériára szorult közép-európai kisállamok az innovációs hatásokat, a modern technológiát és a tőkét kívülről várják; egyik sem helyettesítheti a nyugati tőkét és technológiát. Gazdaságaik nem komplementer jellegűek, nagyfokú párhuzamosságot mutatnak. A mai visegrádi együttműködés – bármennyire is hasznos – ezen az alapképletben nem változtatható: nem lehet az EU-kapcsolatok alternatívája. Gazdasági vonatkozásban legfeljebb egyfajta térségi koordináló-érdekérvényesítő szerepet játszhat.

Bp, 2016. október 7.

Kiss Károly

közgazdász és társadalomkutató

(megjelent a Magyar Nemzet 2016. október 13-i számában, illusztrációk nélkül)

Források:

Buzás-Németh Anita – Tóth Szabolcs: A visegrádi országok gazdasági integrációja a válság óta. Közgazdaság 2015/4.

Hvg.hu, 2016 szept. 16: A visegrádiak közel sem olyan egységesek, mint hinnénk.

KSH 2015: Külkereskedelem, 2014. web.

Kiss Károly: Mit nyújthatunk egymásnak? (a közép-kelet európai együttműködés előzményeiről és esélyeiről) Hítel, 1991/16.

További illusztrációk:

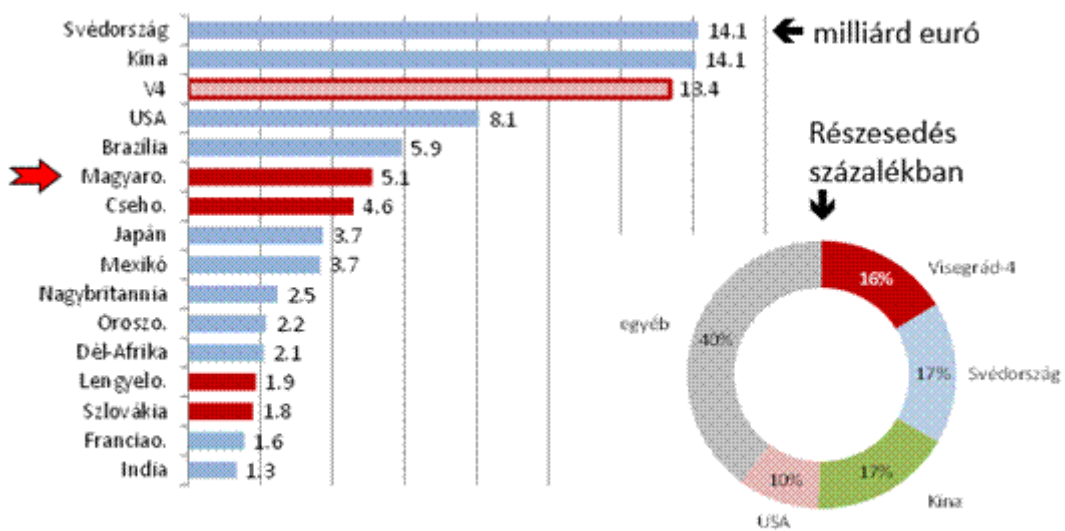
1. táblázat. A visegrádi négy ország és Magyarország EU-tag szomszédjainak GDP-n belüli szolgáltatási részaránya és az egy főre jutó GDP PPP USD-ben 2013-ban

Forrás: KSH Évkönyv 2013

Ország	GDP-n belüli szolgáltatási részaránya 2013-ban, %	Sorrend	Egy főre jutó GDP PPP, USD	Sorrend
Csehország	59,8	7.	27 200	3.
Lengyelország	65,0	5.	21 214	5.
Magyarország	67,1	3.	20 065	6.
Szlovákia	62,7	6.	24 605	4.
Szlovénia	65,6	4.	27 900	2.
Ausztria	69,9	1.	42 597	1.
Horvátország	69,3	2.	18 191	7.
Románia	49,9	8.	13 396	8.
A 8 ország átlaga	63,7	-	24 396	-

Német járműipari működőtőke-befektetések célországai *

* 2013. dec. 31-i állomány. Forrás: Bundesbank

	FDI (millió USD)(World Factbook)	
	2007	2013
Csehország	101 074	144 200
Lengyelország	142 110	248 200
Magyarország	97 397	107 000
Szlovákia	40 702	62 049
Összesen	381 283	561 449

